

Östra Vemmerlövs kyrka

55.5794, 14.2351

Östra Vemmerlövs kyrka byggdes under 1100-talet. Den tidigmedeltida romanska byggstilen känns igen på att byggnaderna har tjocka kraftiga murar som skulle klara av att hålla upp tunn- och kryssvalven. Öppningar som fönster och dörrar gjordes runda upptill och små för att inte påverka bärigheten i väggarna, och de små fönster som fanns i de tidigmedeltida kyrkorna satt nästan uteslutande på den södra sidan av kyrkan.

Med tiden tillkom nya kunskaper om byggteknik och även kraven på utformning ändrades. I Östra Vemmerlövs kyrka slogs valv under 1300-talet. Tornet tillkom sannolikt senare men var till att börja med helt avskilt från kyrkorummet och en öppning mellan tornrum och långhus togs upp först på 1800-talet.

På 1300-talet utvidgades kyrkan också åt väster, och traditionen har gjort gällande att det var Laurids Knob, ägare till det närbelägna Gyllebohus som stod bakom kyrkans utbyggnad och även målningarnas tillkomst. Men han levde under andra halvan av 1400-talet, och dog 1511 och kan inte haft något att göra med förändringarna i kyrkan. Han vilar tillsammans med flera medlemmar av släkterna Knob och Urne i ett gravvalv under kyrkans kor. Vid en restaurering 1965 fann man att taket i det Knob-Urneska gravvalvet under koret är smyckat med målningar, skapade på 1600-talet! Över de uppstaplade kistorna svävar änglar med musikinstrument och notblad.

Ingångar fann ursprungligen också i både norra och södra långhusmuren.

Vapenhuset på södersidan är idag sakristia och på norra sidan finns ett gravkor som byggdes på 1600-talet.

I början av 1900-talet genomgick kyrkan en omfattande restaurering under ledning av domkyrkoarkitekten Theodor Wåhlin. Man tog då åter fram kalkmålningarna som troligen varit överkalkade sedan 1600-talet. Theodor Wåhlin lät fotografera målningarna innan dessa konserverades och påbättrades. Ett arbete utfördes av målaren Nils Olsson från närbelägna Komstad, som tyvärr gick hårdhänt fram i sin försköning av vissa motiv. Tack vare Wåhlins fotografier kan vi dock i detaljer se hur målningarna ursprungligen sett ut.

Och nu ska vi ägna oss åt målningarna.

Vi kan se Sankt Kristoffer som dog som martyr under den romerske kejsaren Decius. På målningen bär han Kristusbarnet över en flod och vägleds av eremiten som håller en lykta. Han hette enligt legenden Reprobus men fick efter detta namnet Kristoffer som betyder kristusbäraren. Kristoffer är en av de 14 stora nödhjälparna. Den som sett honom skulle inte den dagen skåda döden.

I taket, i kyrkans mittrave kan vi bland annat se fyra kvinnliga helgon. Mot öser ser vi Sankta Gertrud. Hon var skyddshelgon för folk på resa

Gertrud finns i 19 kyrkor i södra Skandinavien.

Sedan finner vi två av de så kallade fjorton nödhjälparna. Det var helgon inom romersk-katolska kyrkan som var särskilt åkallade under slutet av medeltiden som hjälp mot olika sjukdomar och olyckor och som ofta framställs tillsammans. Den ena av dessa är Dorotea. Den andra finns invid och är Katarina av Alexandria.

Helgonet längst i väster är Maria Magdalena som har med sig ett krus på väg till graven efter Kristi korsfästelse.

I östra traven avbildas den nordiska helgonkungarna Sankt Knut som är Dansmarks skyddshelgon, Sankt Erik som är Sveriges nationalhelgon och Sankt Olav som är Norges nationalhelgon som i handen håller ett riksäpple och ett svärd som ursprungligt kan ha varit en yxa.

Abraham skall just offra sin son Isak, men hindras av en ängel. Gud prövar Abrahams tro genom att befalla honom att offra sin ende son på ett brännofferaltare. Abraham lyder befallningen, men i sista stund sänder Gud en ängel, som hindrar honom att utföra den hemska gärningen. I stället får han offra en vädur, som just fastnat i ett närbeläget busksnår. Den spännande berättelsen är hämtad från första Mosebok, 22 kap. Isak som sitter på altaret är målad i början av 1900-talet.

Här finns också Lundastiftets skyddshelgon Sankt Laurentii avbildad.

Målningen i västra travén skildrar yttersta rommen, med Kristus på tronen omgiven av en mandorla. Jungfru Maria och Johannes döparen knäböjer på ömse sidor om tronen.

I södra valvkappan väger ärkeängeln Mikael själarna. Några smådjävlar försöker tynga ner vågskålen. Vi ser också helvetet.

Domedagsscenen visar hur människor står upp ur sina gravar vid tidens fullbordan.

I norra valvkappan visas himmelriket – Maria med de saliga.

På korväggen ser vi Maria krönas till himladrottning.

Under Wåhlins renovering fick kyrkan också ny bänkinredning och nytt golv. Detta golv byttes senare ut mot plattor i Öländsk och Gotländsk kalksten.

Dopfunten är från tidig medeltid.

Och i koret står en kyrkbänk för Palle Urne och Thale Ulfstand, som år 1641 var ägare till Gyllebo slott. Bänken är försedd med ägarnas initialer och året 1641

Bakom altaret sitter ett stort träepitafium över den skånske landsdomaren Gilius Ehrenberg, som var den förste svenske ägaren till Gyllebohus och som dog i Malmö den 21 oktober 1677.

Predikstolen och altaruppsatsen är gjorda 1762 av bildhuggaren Johan Ullberg.

Han hade till att börja med kombinerat bildhuggeri med att bedriva gästgiveri i Hurva utanför Eslöv, men 1749 utpekades han som bönhas. Han var alltså inte behörig då han utövade ett hantverk utan att vara ansluten till ett skrå, vilket var straffbart.

Ullberg flyttade då sin verkstad i Finja i norra Skåne där man inte var lika nogräknade, och han så kunde mer ostört och med framgång fortsätta snida altartavlor och predikstolar även till kyrkor längre upp i landet.

En i dag lös altartavla i trä också skapad av Ullberg finns uppsatt på den norra korväggen.

Altarmålningen är utförd runt 1870 av professorn vid Konstakademin Mårten Eskil Winge.

Bakom altaret sitter ett stort träepitafium över den skånske landsdomaren Gilius Ehrenberg som dog i Malmö 1677. Han var den förste svenske ägaren till Gyllebo slott.

Orgeln som har 7 stämmor och en pedal är byggd 1883 av A.V. Lundahl och ombyggd 1934 av Magnusson.

Källor:

Pdf: "Östra Vemmerlövs kyrka - invändig & utvändig renovering". Regionmuseet Kristianstad. Helena Nilsson. 2007.

Webb: Riksantikvarieämbetets bebyggelseregister.

Webb: kalkmalningar.blogspot.se

Bok: "Kyrkor i Skåne - en kulturhistoria". Siegrun Fernlund 1980. ISBN 91-85330-26-4